

UNIVERSITY OF JOENSUU
DEPARTMENT OF COMPUTER SCIENCE
REPORT SERIES B

The Experiment of Integrating Ethics into Computer Science Courses - Materials Used

Tero Vartiainen

Report B-1998-2

Abstract

In this report there are the materials used in the experiment of integrating ethics into computer science courses. The materials include teachers' and students' feedback forms, cases and ethical problem solving methods. The materials are in Finnish.

ACM: K.7.m, K.3.2

Table of Contents

Page 1:	Questions used in the KUO1 course
Page 3:	Students' feedback form used in the KUO1 course
Page 5:	Ethical problem solving method used in the JOY2 and JOY3 courses
Page 6:	Cases used in the JOY2 and JOY3 courses
Page 7:	Feedback form in the JOY2 and JOY3 courses
Page 9:	Feedback form in the JOY4 course
Page 12:	Feedback form in the KUO5 course
Page 15:	Ethical problem solving method used in JOY4 and KUO5
Page 16:	Teachers' feedback form used in every course

Tehtävät:

1. Käyttäjaseuranta UNIX-järjestelmässä

X ja Y ovat Tietojenkäsittelytieteen laitoksen opiskelijoita. Molemmat ovat osallistuneet C-kieli -kurssille, jonka lopputentti lähestyy. X huomaa UNIX:n **w**-komennolla opettajan editoivan **palindromi.c** -tiedostoa. Myöhemmin opettaja editoi **hanointorni.c** -tiedostoa. X kertoo asiasta Y:lle kehoittaen häntä harjoittelemaan palindromi- ja hanoin torni -ohjelman kirjoittamista. Y teki niinkuin X kehoitti.

Kirjoita arviosi ja pohdintasi X:n, Y:n ja opettajan toiminnan eettisyydestä seuraavissa tapauksissa:

- Opettaja ei tiennyt, että hänen antamansa käskyt näkyvät järjestelmässä. Tentissä kysyttiin palindromin ja hanoin tornin toteutusta C-kielillä.
- Opettaja tiesi, että hänen antamansa käskyt näkyvät järjestelmässä, mutta hän ei välittänyt siitä, että opiskelija pystyi arvaamaan tehtävät. Kaksi tenttitehtävää käsittelivät palindromi ja hanoin torni -problematiikkaa.
- Opettaja tiesi, että hänen antamansa käskyt näkyvät järjestelmässä. Opettaja kuitenkin huijasi mahdollisia vakoilijoita, ja tenttitehtävät eivät sisältäneet palindromi eikä hanoin torni -ongelmien pohdintaa.

2. Kirjaston tietokannat

Eläinoikeusaktivistit ovat uhanneet räjäyttää yliopiston biologian laitoksen. Poliisi epäilee aktivistien olevan yliopiston opiskelijoita ja se vaatii yliopiston kirjastosta luetteloja niistä henkilöistä, jotka ovat lainanneet räjähteisiin tai eläinten oikeuksiin liittyvää kirjallisuutta. Kirjastonjohtajan mielestä lainaustiedot ovat salaisia - poliisin mielestä kirjaston tulisi luovuttaa tietoja, sillä ihmishenget ovat uhattuina.

Onko poliisilla oikeus pyytää lainaustietoja kirjastosta? Tuleeko kirjastonjohtajan kieltää/sallia lainaustietojen luovuttaminen? Perustelee.

3. Tekijänoikeudet

Yliopisto-opiskelija oppi kirjanpitotunnilla käyttämään taulukkolaskentaohjelmistoa, jonka myyntihinta oli korkea. Opiskelijoiden oli tarkoitus käyttää mikroluokan tietokoneita harjoitustöiden suorittamiseen. Mikroluokassa oli ilmoituksia, joissa kiellettiin ottamasta kopioita ohjelmistoista. Eräänä päivänä opiskelija päätti kuitenkin kopioida taulukkolaskentaohjelmiston, jotta hän pystyisi tekemään harjoitustyönsä kotonaan.

Pohdi opiskelijan toiminnan eettisyyttä ja tilanteeseen mahdollisesti liittyviä eettisiä ongelmia seuraavissa tapauksissa: **a)** opiskelija aikoi tuhota kopion lukukauden päättyessä, **b)** opiskelija ei aikonut tuhota kopiota koskaan.

Jos pohdintasi eroavat a) ja b)-kohdassa, perustelee miksi pohdintasi eroavat.

4. Tietotekniikka ja yhteiskunta

Lue oheinen esimerkinomainen tilanneselostus. Pohdi miten tietoteknisten sovellusten käyttöönotto vaikuttaa yhteiskuntaan, jossa elämme. Onko järkevää/hyödyllistä lisätä tietoteknisiä sovelluksia kaikkialle? Millä perustein tietotekniikkaa on järkevää/hyödyllistä ottaa käyttöön? Mihin käyttötarkoituksiin tietotekniikkaa ei tulisi käyttää? Perustele kaikki vastauksesi.

X ja Y olivat illanvietossa syrjäisellä majalla, johon oli kokoontunut autolastillinen heidän ystäviään. Kaikki paitsi Y joivat alkoholia. Yllättäen Y sai rintakipukohtauksen ja tuupertui valittaen lattialle. Kukaan ei osannut sanoa millaista ensiapua rintakipukohtauksen saaneelle voi antaa. X yritti soittaa matkapuhelimellaan ambulanssin, mutta koska maja sijaitsi katvealueella, yhteyttä hälytyskeskukseen ei saatu. Porukan jäsenet tekivät päätöksen, että vähiten alkoholia nauttinut ryhtyisi kuljettajaksi ja veisi Y:n sairaalaan. Y asetettiin henkilöauton takaistuimelle ja X istuutui kuljettajan paikalle. Auto ei kuitenkaan suostunut käynnistymään, sillä sen varusteisiin kuului drunk proof -järjestelmä, joka estää humaltunutta kuljettajaa käynnistämästä ja ohjaamasta autoa. X kuitenkin tiesi, että järjestelmän voi kytkeä pois. Hän yritti etsiä kytkintä ohjauspaneelista, mutta lukuisat painikkeet ja vivut hämäsivät hänen hätääntynyttä mieltään eikä hän löytänyt kytkintä. Edes auton ohjekirjaa ei löytynyt. Eräs porukan jäsenistä päätti lähteä juosten etsimään apua.

5. Vastataan kyselylomakkeeseen harjoitustilaisuudessa.

Kokemuksia etiikan harjoitustehtävistä tietojenkäsittelytieteen kurssilla

Sukupuoli: 1 mies 2 nainen

Ikä: _____

Pääaine: 1 tietojenkäsittelytiede 2 matematiikka 3 fysiikka 4 muu, mikä: _____

Arvioi mikä meni *hyvin* keskustelutilaisuudessa?

Arvioi mikä meni *huonosti* keskustelutilaisuudessa?

Kerro mitä opit keskustelutilaisuuden aikana? Oliko tilaisuus kokonaisuutena hyödyllinen/hyödytön?

Arvioi seuraavien lauseiden **paikkaansapitävyyttä** asteikolla:

1 = olen täysin eri mieltä

2 = olen jossain määrin eri mieltä

3 = en osaa sanoa

4 = olen jossain määrin samaa mieltä

5 = olen täysin samaa mieltä

Lause	Lause pitää paikkansa
Opin tulevan ammattini kannalta hyödyllisiä ja järkeviä asioita ryhmätyössä ja palautekeskustelussa	1 2 3 4 5
Atk-alan työtehtävissä tarvitaan eettistä päätöksentekokykyä	1 2 3 4 5
Opiskellessani tkt:tä en koe tarvitsevani ammattieettisten asioiden esilleottamista	1 2 3 4 5
Mielipiteeni muuttuivat <i>keskustelun</i> aikana	1 2 3 4 5
Jos atk-alan ammattietiikasta järjestettäisiin luentokurssi (3ov), suorittaisin sen	1 2 3 4 5
Vaikka asennetutkimus tehtiin nimettömänä, koen asenteitteni kartoittamisen tutkimustarkoituksia varten epämieluisana	1 2 3 4 5

Arvioi ammattieettisen opetuksen tarvetta tietojenkäsittelytieteen koulutusohjelmassa. Onko tarvetta?

1 kyllä

2 ehkä

3 jonkin verran

4 ei

Arvioi, missä opintojen vaiheessa ammattietiikkaa tulisi käsitellä tietojenkäsittelytieteen koulutusohjelmissa? (ympyröi vain yksi kohta - voit perustella valintaasi sanallisesti)

- 1 yleisopinnot
- 2 aineopinnot
- 3 syventävät opinnot & graduvaihe
- 4 työharjoittelu
- 5 koko ajan
- 6 syventävät/jatko-opinnot
- 7 ei tarvetta ammattietiikan opetukseen

Tehtävien arviointi:

Ota esille harjoitustehtäväpaperi ja arvioi taulukon sarakkeiden väittämiä jokaisen tehtävän kohdalla.

1= täysin eri mieltä, 2=jossain määrin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jossain määrin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

Tehtävä nro	Tehtävä oli hyödyllinen / järkevä	Asian esilleottaminen on tarpeellista	Tehtävä oli opettavainen	Olimme vastauksista erimielisiä
1	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
2	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
3	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
4	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

KIITOS VASTAUKSESTASI!

TEHTÄVÄT

Tehtävät jakaantuvat kahteen osaan: **ensimmäinen tehtävä suoritetaan itsenäisesti** ilman toisten apua. **Toinen tehtävä suoritetaan ryhmässä** sen jälkeen kun jokainen ryhmän jäsen on tehnyt ensimmäisen tehtävän. **Huom! Älä keskustele näistä tehtävistä kenenkään muun kanssa kuin oman ryhmäsi jäsenten kanssa!**

1. Käy läpi molemmat skenaariot (kts. toinen paperi) kysymysten a-e mukaisesti. Tee tämä itsenäisesti ilman toisten apua. Kirjaa vastauksesi tekstinkäsittelyohjelmalla. Muista kirjoittaa osallistujakoodisi dokumenttiin mukaan - nimeäsi ei tässä tarvita. Tulosta vastauksestasi itsellesi kopio kuten myös yksi ylimääräinen kopio.

Muista, ettei näihin kysymyksiin ole välttämättä oikeita vastauksia ollenkaan. Kirjoita vapaasti omat näkemyksesi tilanteista.

- a) Luetteloil tilanteen osapuolet. (Osapuolet ovat henkilöitä ja organisaatioita, jotka ovat osallisina tai muuten vaikutusten alaisina, kun jotain tehdään).
- b) Mitkä tilanteeseen liittyvät asiat tai asiakokonaisuudet ovat eettisesti huomionarvoisia? Perustele. (Esimerkiksi yksityisyys, tekijänoikeudet, yms.) Mitkä asiat vaativat reagointia?
- c) Rikotaanko osapuolten oikeuksia? Jättääkö joku osapuoli toteuttamatta velvollisuutensa? Luetteloil kyseiset oikeudet ja velvollisuudet ja niihin liittyvät osapuolet. Pohdi myös kuka osapuolista on huonoimmassa asemassa.
- d) Kehitä toimintamalli, jonka mukaisesti tilanteen osapuolten tulisi tästä lähtien toimia. Perustele. Pohdi toimintamallin seurauksia suhteessa eri osapuoliin - myös huonoimmassa asemassa olevaan. Pohdi myös miten toimintamalli vaikuttaa osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin.
- e) Kuinka vastaavanlaisia tilanteita voidaan tulevaisuudessa välttää? Mitä pitkän tähtäimen muutoksia (poliittisia, lakiin liittyviä, teknisiä, yhteiskunnallisia, organisatorisia) tarvitaan, jotta tilannetta ei syntyisi uudestaan?

2. Vastatkaa kohdan 1 kysymyksiin a-e ryhmätyönä molempien skenaarioiden osalta. Kirjatkaa vastaukset tekstinkäsittelyohjelmalla. Muistakaa merkitä osallistujakoodinne dokumenttiin mukaan. Tulostakaa dokumentista kopiot ryhmän jäsenille kuten myös yksi ylimääräinen kopio.

Ryhmän ei tarvitse olla yksimielinen pohdinnoissaan ja vastauksissaan - ryhmän jäsenten eriävät mielipiteet tulisi kuitenkin kirjata. Eriäviin mielipiteisiin merkitään ko. henkilön osallistujakoodi.

3. Saavu seuraavan viikon harjoituksiin. Luovuta kopiot 1- ja 2-kohdan vastauksista harjoitustilaisuuden vetäjälle.

SKENAARIOT

1. TARKKAILUA VERKOSSA

X ja Y ovat molemmat tietojenkäsittelytieteen opiskelijoita. Eräässä illanvietossa he tapaavat toisensa. Y viettelee X:n, joka puolestaan rakastuu tulisesti Y:hyn. Aamulla ”totuuden” valjettua Y ei kuitenkaan halua olla missään tekemisissä X:n kanssa. X ei kuitenkaan saa Y:tä pois mielestään. Tehdessään harjoitustöitä tkt-laitoksen koneilla hän käyttää esim. finger ja w -käskyjä seurataksaan Y:n toimintaa. Myöhemmin X kirjoittaa UNIX-järjestelmään ohjelman (komentojonon), joka käynnistyy itsestään kymmenen sekunnin välein ja joka etsii kaikki mahdolliset Y:tä koskevat tiedot järjestelmästä ja työasemista. Y ei tiedä tarkkailusta mitään.

Eräänä päivänä UNIX-järjestelmän pääkäyttäjää huomaa komentojonon vievän turhan paljon prosessoriaikaa. Hän saa selville mitä komentojono tekee. Nyt hän pohtii mitä hänen tulisi tehdä...

2. LAATUPÄÄLLIKÖN ONGELMA

Heikki on koulutukseltaan elektroniikka-alan insinööri ja hän on viime kuukauden aikana toiminut laatupäällikkönä eräässä yrityksessä. Hänen viimeisin työtehtävänsä oli suunnitella tietokoneistettu ohjausjärjestelmä lentokoneeseen, joka tulee armeijan käyttöön.

Ohjausjärjestelmän testaus kuitenkin osoitti, että lentokone saattoi joutua tietyissä tilanteissa epästabiiliin tilaan ja että se oli tällöin vaarassa pudota maahan. Tietokoneohjelmaa korjattiin ja järjestelmä läpäisi testit. Heikki on kuitenkin vakuuttunut siitä, että tämä virhe johtui perustaavaalaatuisesta suunnitteluvirheestä, joka olisi mahdollista korjata vain suunnittelemalla koko järjestelmä uudestaan. Hän tiedotti asiasta työnjohdolle, joka oli kuitenkin vakuuttunut testien kattavuudesta. Järjestelmän uudelleen suunnittelu tulisi viivyttämään lentokoneen käyttöönottoa niin paljon, että sopimukseen merkitty toimitusaika ylittyisi, mikä puolestaan aiheuttaisi kustannuksia.

Nyt Heikkiä painostetaan hyväksymään lentokone testiajoon asetettavaksi. Hänelle on vihjailtu, että jos hän viivyttäisi lentokoneen kehittämistä, hänen tilalleen hankittaisiin suostuvaisempi henkilö. Mitä Heikin tulisi tehdä?

KOKEMUKSIA ETIIKAN HARJOITUSTEHTÄVISTÄ

Osallistujakoodi: _____

Mikä meni *hyvin* palautekeskustelussa?

Mikä meni *huonosti* palautekeskustelussa?

Skenaariot kuvasivat kuviteltuja tai todellisia (työ)elämän tilanteita. Olivatko tilanteiden pohtiminen, niistä keskusteleminen ja ratkaiseminen helppoa vai vaikeaa? Perustele.

Ota esille vastauksesi liittyen tehtäviin 1 ja 2. Muuttuivatko mielipiteesi ryhmätyössä ja palautekeskustelussa? Jos muuttuivat, kerro miten ne muuttuivat ja mikä sai ne muuttumaan. Kerro myös miten mielipiteesi eroavat ryhmän jäsenten mielipiteistä. Pohdi myös miten mielipiteesi eroavat palautetilaisuuteen osallistuneiden mielipiteistä.

”Atk-alan ammattilaisen eri tarvitse pohtia työnsä seurauksia. Jos työnantaja käskää atk-alan ammattilaista tekemään epäeettisen teon, vastuu teosta on *täysin* työnantajalla.”

Pitääkö em. paikkaansa? 1 kyllä 2 ei Perustele

Arvioi seuraavien lauseiden **paikkaansapitävyyttä** asteikolla:

- 1 = olen täysin eri mieltä
 2 = olen jossain määrin eri mieltä
 3 = en osaa sanoa
 4 = olen jossain määrin samaa mieltä
 5 = olen täysin samaa mieltä

Ryhmätyöstä ja yleiskeskustelusta

Lause	Lause pitää paikkansa
Opin tulevan ammattini kannalta hyödyllisiä ja järkeviä asioita ryhmätyössä ja palautekeskustelussa	1 2 3 4 5
Atk-alan työtehtävissä tarvitaan eettistä päätöksentekokykyä	1 2 3 4 5
Opiskellessani tkt:tä en koe tarvitsevani ammattieettisten asioiden esilleottamista	1 2 3 4 5
Kokemukseni mukaan tkt-laitoksen opettajat <i>kokonaisuudessaan</i> tuovat esille hyviä ammatillisia arvoja ja hyviä työelämän toimintamalleja.	1 2 3 4 5
Yleensä osallistun ryhmittöihin mielelläni	1 2 3 4 5
Tämä ryhmätyö oli kokonaisuutena mielekäs	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisuiista muuttuivat <i>ryhmätyön</i> aikana	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisuiista muuttuivat <i>palautekeskustelun</i> aikana	1 2 3 4 5
Jos atk-alan ammattietikasta järjestettäisiin luentokurssi (3ov), suorittaisin sen.	1 2 3 4 5
Vaikka asennetutkimus tehtiin nimettömänä, koen asenteitteni kartoittamisen tutkimustarkoituksia varten epämieluisana.	1 2 3 4 5

Arvioi ammattieettisen opetuksen tarvetta tietojenkäsittelytieteen koulutusohjelmassa. Onko tarvetta?

- 1 kyllä
 2 ehkä
 3 jonkin verran
 4 ei

Arvioi, missä opintojen vaiheessa ammattietikkaa tulisi käsitellä tietojenkäsittelytieteen koulutusohjelmissa? (ympyröi vain yksi kohta - voit perustella valintaasi sanallisesti)

- 1 yleisopinnot
 2 aineopinnot
 3 syventävät opinnot & graduvaihe
 4 työharjoittelu
 5 koko ajan
 6 syventävät/jatko-opinnot
 7 ei tarvetta ammattietikan opetukseen

Kommenttini VALINTANI OVAT ETIIKKANI -lehdykstä:

Kiitos vastauksestasi!

PALAUTE ETIIKAN HARJOITUKSISTA

Pääaine: 1 Tietojenkäsittelytiede 2 Matematiikka 3 Fysiikka

4 Kemia **5 Maantiede** **6 Muu, mikä: _____**
Sukupuoli: 1 Mies **2 Nainen**
Opiskeluiden aloitusvuosi: _____
Ikä: _____

Arvioi ryhmätyön suoritusta. Mikä meni hyvin/huonosti? Miten ryhmätyön suoritusta olisi voinut tehostaa/parantaa?

Mikä meni hyvin/huonosti palautekeskustelussa?

Miten palautekeskustelua olisi voinut tehostaa/parantaa?

Kuvaile tarkasti mitä asioita opit ryhmätyön aikana

Kuvaile tarkasti mitä asioita opit yleiskeskustelun aikana

Arvioi opettajan roolia keskustelun vetämisessä. Millä tavoin opettajan tulisi ohjata palautekeskustelua? Saako opettaja esittää omia mielipiteitään silloin kun hän ohjaa keskustelutilaisuutta etiikkaan liittyvissä asioissa? Perustele.

Arvioi seuraavien lauseiden **paikkaansapitävyyttä** asteikolla:

- 1 = olen täysin eri mieltä
 2 = olen jossain määrin eri mieltä
 3 = en osaa sanoa
 4 = olen jossain määrin samaa mieltä
 5 = olen täysin samaa mieltä

Ryhmätyöstä ja yleiskeskustelusta

Lause	Lause pitää paikkansa
Opin tulevan ammattini kannalta hyödyllisiä ja järkeviä asioita ryhmätyössä ja palautekeskustelussa	1 2 3 4 5
Atk-alan työtehtävissä tarvitaan eettistä päätöksentekokykyä	1 2 3 4 5
Opiskellessani tkt:tä en koe tarvitsevani ammattieettisten asioiden esilleottamista	1 2 3 4 5
Yleensä osallistun ryhmätöihin mielelläni	1 2 3 4 5
Tämä ryhmätyö oli kokonaisuutena mielekäs	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisuihin muuttuivat <i>ryhmätyön</i> aikana	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisuihin muuttuivat <i>palautekeskustelun</i> aikana	1 2 3 4 5
Tämä eettisen ongelman ratkaisuharjoitus sopii hyvin tälle kurssille	1 2 3 4 5

Eettisten ongelmien ratkaisumenetelmästä

Lause	Lause pitää paikkansa
Menetelmä on johdonmukainen	1 2 3 4 5
Ymmärsin kuinka menetelmää käytetään	1 2 3 4 5
Menetelmä on perinpohjainen	1 2 3 4 5
Menetelmä on käyttäjäystävällinen	1 2 3 4 5
Menetelmä ohjasi syvälliseen tilanteen analysointiin	1 2 3 4 5
Menetelmä on liian teoreettinen	1 2 3 4 5
Olisin kehittänyt perustellun ratkaisun eettiseen ongelmaan ilman menetelmää	1 2 3 4 5

Käy läpi menetelmän jokainen kohta a-j ja arvioi lauseen paikkaansapitävyyttä asteikolla 1-5 (kts. sivun alku). Käy taulukkoa läpi sarakkeittain.

Kirjoita jokaiseen ruutuun 1, 2, 3, 4 tai 5.

Kohta on	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
ymmärrettävä ja helppotajuinen										
näkökulmia avartava										
työläs										
Tajusin miten kohdassa pitää toimia										

Parannusehdotuksia menetelmään ja etiikka-harjoituksiin / Muuta palautetta:

Kiitos vastauksestasi!

PALAUTE ETIIKAN HARJOITUKSISTA

Arvioi ryhmätyön suoritusta. Mikä meni hyvin/huonosti? Miten ryhmätyön suoritusta olisi voinut tehostaa/parantaa?

Mikä meni hyvin/huonosti palautekeskustelussa?

Miten palautekeskustelua olisi voinut tehostaa/parantaa?

Kuvaile tarkasti mitä asioita opit ryhmätyön aikana

Kuvaile tarkasti mitä asioita opit yleiskeskustelun aikana

Arvioi opettajan roolia keskustelun vetämisessä. Millä tavoin opettajan tulisi ohjata palautekeskustelua? Saako opettaja esittää omia mielipiteitään silloin kun hän ohjaa keskustelutilaisuutta etiikkaan liittyvissä asioissa? Perustele.

Ryhmätyössä kehititte ratkaisun ongelmaan. Tuliko palautekeskustelussa esille jotain sellaista, joka muutti mielesi ratkaisun suhteen? Jos kyllä, mitä? Millä tavoin uusi ratkaisu eroaa ryhmätyössä kehitetystä ratkaisusta?

Muuttuivatko mielipiteesi ryhmätyössä ja/tai yleiskeskustelussa? Jos muuttuivat, kerro miten ne muuttuivat ja mikä sai ne muuttumaan. Kerro myös miten mielipiteesi eroavat ryhmän jäsenten mielipiteistä. Pohdi myös miten mielipiteesi eroavat yleiskeskusteluun osallistuneiden mielipiteistä.

Oletko aiemmilla kursseilla ollut mukana eettisten ongelmien ratkaisuharjoituksissa?

1 en 2 kyllä: mikä kurssi ja milloin? _____

Oletko joskus osallistunut etiikan tai ammattietiikan kurssille?

1 en 2 kyllä: mikä kurssi ja milloin? _____

Arvioi seuraavien lauseiden **paikkaansapitävyyttä** asteikolla:

- 1 = olen täysin eri mieltä
 2 = olen jossain määrin eri mieltä
 3 = en osaa sanoa
 4 = olen jossain määrin samaa mieltä
 5 = olen täysin samaa mieltä

Ryhmätyöstä ja yleiskeskustelusta

Lause	Lause pitää paikkansa
Opin tulevan ammattini kannalta hyödyllisiä ja järkeviä asioita ryhmätyössä ja palautekeskustelussa	1 2 3 4 5
Atk-alan työtehtävissä tarvitaan eettistä päätöksentekokykyä	1 2 3 4 5
Opiskellessani tkt:tä en koe tarvitsevani ammattieettisten asioiden esilleottamista	1 2 3 4 5
Yleensä osallistun ryhmiin mielelläni	1 2 3 4 5
Tämä ryhmätyö oli kokonaisuutena mielekäs	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisusta muuttuivat <i>ryhmätyön</i> aikana	1 2 3 4 5
Mielipiteeni skenaarioiden ratkaisusta muuttuivat <i>palautekeskustelun</i> aikana	1 2 3 4 5

Eettisten ongelmien ratkaisumenetelmästä

Lause	Lause pitää paikkansa
Menetelmä on johdonmukainen	1 2 3 4 5
Ymmärsin kuinka menetelmää käytetään	1 2 3 4 5
Menetelmä on perinpohjainen	1 2 3 4 5
Menetelmä on käyttäjäystävällinen	1 2 3 4 5
Menetelmä ohjasi syvälliseen tilanteen analysointiin	1 2 3 4 5
Menetelmä on liian teoreettinen	1 2 3 4 5
Olisin kehittänyt perustellun ratkaisun eettiseen ongelmaan ilman menetelmää	1 2 3 4 5

Käy läpi menetelmän jokainen kohta a-j ja arvioi lauseen paikkaansapitävyyttä asteikolla 1-5 (kts. sivun alku). Käy taulukkoa läpi sarakeittain.

Kirjoita jokaiseen ruutuun 1, 2, 3, 4 tai 5.

Kohta on	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
ymmärrettävä ja helppotajuinen										
näkökulmia avartava										
työläs										

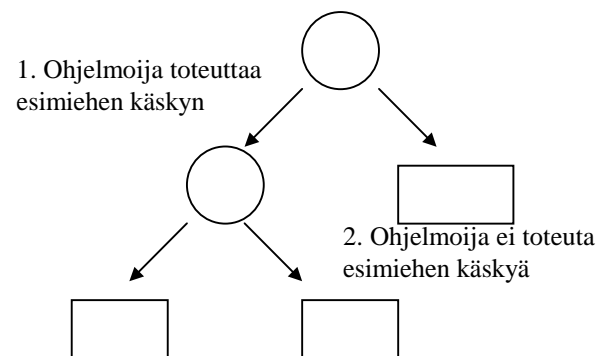
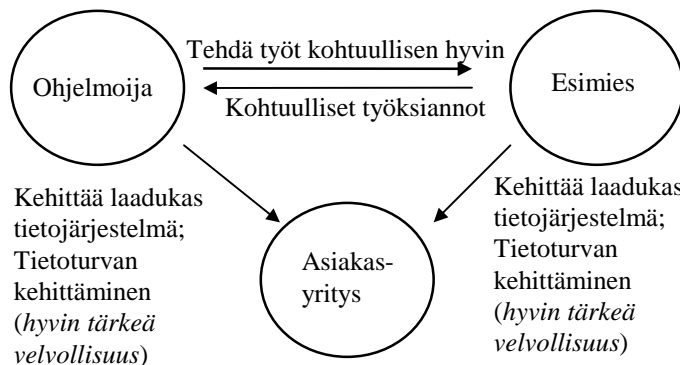
Parannusehdotuksia menetelmään / Muuta palautetta:

Kiitos vastauksestasi!

Eettisen ongelman ratkaisumenetelmä

Eettisen ongelman ratkaisumenetelmän avulla voit kartoittaa, analysoida ja tehdä perustellun päätöksen eettisesti vaikeassa tilanteessa. Tarvittaessa voit palata menetelmän eri vaiheisiin.

- Mitkä tilanteeseen liittyvät asiat tai asiakokonaisuudet ovat eettisesti huomionarvoisia? Mitkä asiat vaativat reagoitua nyt tai tulevaisuudessa?
- Luetteloil tilanteen osapuolet. Osapuolet ovat henkilöitä ja organisaatioita, jotka ovat osallisina tai muuten vaikutusten alaisina. Myös yhteiskunta voi olla osapuolena. Tunnista heikoimmassa asemassa oleva osapuoli.
- Kuka tilanteen osapuolista on kohdannut eettisen ongelman, joka vaatii välitöntä ratkaisua?
- Piirrä osapuolikartta ja osapuolten väliset tärkeimmät velvollisuudet (kts. esimerkkiä kuvasta 1). Tunnista osapuolten oikeudet. Toisen osapuolen oikeus voi olla toisen velvollisuus. Määritä mitkä velvollisuudet ovat toisia velvollisuuksia tärkeämpiä.

1.1 Kertoo tilanteesta asiakkaalle

1.2 Jättää kertomatta asiakkaalle

Kuva 1: Osapuolet ja niiden väliset velvollisuudet

Kuva 2: Toimintavaihtoehdot

- Toimintavaihtoehdot: Mitä c-kohdassa valitsemasi osapuoli voisi tilanteessa tehdä? Piirrä päätöspuu (kts. esimerkkiä kuvasta 2).
- Kehitä uusi toimintavaihtoehto: Tilanteen kaikki osapuolet ovat kokouksessa, jossa sovitaan vaihtoehto, jonka kaikki osapuolet voivat hyväksyä (konsensus sopimus). Jokaisella osapuolella on veto-oikeus sopimukseen - myös heikoimmassa asemassa olevalla osapuolella.
- Analysoi jokaista toimintavaihtoehtoa seuraavien kysymysten avulla:
 - Mitä hyviä ja huonoja seurauksia vaihtoehdosta on eri osapuolille?
 - Miten vaihtoehto vaikuttaa osapuolten velvollisuuksien toteutumiseen? Vaihtoehto voi toteuttaa velvollisuuden kokonaan, osittain tai ei ollenkaan.
 - Miten vaihtoehto toteuttaa seuraavat säännöt: ”Toimi niin, että toimintasi periaate voisi tulla yleiseksi laiksi” ja ”Toimi niin, että pidät ihmisyyttä sekä itsessäsi että muissa ihmisissä aina myös päämääränä etkä koskaan pelkkänä välineenä”? Kokonaan, osittain, ei ollenkaan.
- Mikä toimintavaihtoehtoista i) tuottaa parhaimmat seuraukset, ii) toteuttaa parhaiten osapuolten tärkeimmät velvollisuudet ja iii) toteuttaa g/3-kohdan säännöt parhaiten? Tässä esille tulevat vaihtoehdot voivat olla samoja tai eri vaihtoehtoja.
- Mikä vaihtoehto on paras (tai vähiten huonoin)? Perustelee päätös.
- Kuinka vastaavanlaisia tilanteita voidaan tulevaisuudessa välttää? Mitä pitkän tähtäimen muutoksia (poliittisia, lakiin liittyviä, teknisiä, yhteiskunnallisia, organisatorisia) tarvitaan, jotta tilannetta ei syntyisi uudestaan?

AMMATTIETIIKAN INTEGROINTIKOKEILU

OPETTAJAN PALAUTELOMAKE: Harjoitustilaisuudet

Kurssi: _____

Arvioi seuraavien lauseiden **paikkaansapitävyyttä** asteikolla:

1 = ei lainkaan, 2 = hyvin vähän, 3 = en osaa sanoa, 4 = jossain määrin, 5 = paljon

Lause	Väite pitää paikkansa
Ammattietiikka moduulin lisääminen kurssin harjoitustilaisuuteen oli kokonaisvaltaisesti hyödyllistä ja järkevää	1 2 3 4 5
Ammattietiikka moduulin lisääminen kurssin luentoihin voisi olla kokonaisvaltaisesti hyödyllistä ja järkevää	1 2 3 4 5
Ammattietiikan käsitteleminen harjoitustilaisuuksissa vähentää teoriaopetuksen määrää häiritsevästi	1 2 3 4 5
Ammattietiikan käsitteleminen luennoilla vähentäisi teoriaopetuksen määrää häiritsevästi	1 2 3 4 5
Ammattietiikkaa käsittelevän keskustelun vetämiseen tarvitsisin etiikan teoriaopintoja	1 2 3 4 5
Opiskelijat olivat aktiivisia ja motivoituneita ryhmätyön teossa	1 2 3 4 5
Opiskelijat olivat aktiivisia ja motivoituneita palautekeskustelussa	1 2 3 4 5
Voisin lisätä lyhyen katsauksen ammattietiikkaan kurssiini luennoilla	1 2 3 4 5

Kerro lyhyesti miten toimit tilaisuudessa. Miten ohjasit keskustelua? Esititkö omia mielipiteitä?

Arvioi tunsitko itsesi päteväksi/epäpäteväksi keskustelutilaisuuden vetämisessä. Olisitko tarvinnut koulutusta tai tarkempaa opettajan opasta?

Onko etiikan integrointi harjoitustilaisuuksiin mahdollista ilman kokeilun koordinoijan tukea niin, että opettajilla olisi riittävä taustamateriaali tukena? Pohdi missä määrin tällaisessa opettamismuodossa opettaja tarvitsee taustamateriaalia ja/tai muuta tukea/ohjausta. Mihin asioihin taustamateriaalin tai muun ohjaavan materiaalin tulee keskittyä?

Mitä *hyviä* ja *huonoja* puolia näet siinä, että etiikan opintoja suorittamaton opettaja ohjaa ammattietiikkaa käsitteleviä keskusteluja?

Läpäisyperiaate tarkoittaa ammattikunnan eettisten normien ja hyvien toimintatapojen välittymistä opettajilta opiskelijoille tavallisen opetuksen lomassa. Arvioi, miten läpäisyperiaate pätee omalla kohdallasi. Arvoi yleisellä tasolla miten läpäisyperiaate toteutuu muiden opettajien kohdalla laitoksellasi.

Pohdi missä määrin opiskelijat tarvitsevat taustamateriaalia. Mitä asioita tämän taustamateriaalin tulisi sisältää?

Kerro lyhyesti millainen ilmapiiri palautetilaisuudessa oli. Oppivatko opiskelijat mitään?

Muuta palautetta:

Kiitos vastauksestasi!